

2. Jerald M. Experiential language (caching techniques. Out-of-class language acquisition and cultural awareness activities Resource handbook number 3. Second revised edition / M. Jerald, RCClark – Rrattleboro, Vermont ProLingua Associates, 1994. – 148 P.
3. Jonassen D.H. Supporting communities of learners with technology: A vision for integrating technology with learning in schools [Електронний ресурс] / DH Jouassen. – 1995. Режим доступу: DcPaul University, Instructional Technology Development Department Web site: <http://www.itddepaul.edu/website/pages/Training/bvends/CourseMaterials/jonassen.asp>.
4. Sharma P Blended learning. Using technology in and beyond the language classroom / P. Sharma, B. Barrett // Oxford Macmillan, 2007 – 160 p.
5. Tarnopolsky O.B. Must the intercultural approach live until ELF become CLL? / O. Tarnopolsky // IATEFL Voices. – 2010 – Issue 217. – P. 5–6.

Заболотская О.А.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Статья посвящена анализу некоторых тенденций современной методики, таких как:

1) внедрение межкультурного подхода и изучение интернационального английского языка в их сочетании с коммуникативным подходом, 2) новейшие модификации коммуникативного подхода, 3) обучение языку через содержание специальности, 4) смешанное обучение языку с опорой на Интернет.

Ключевые слова: межкультурный, конструктивистский подходы, экспериментальное обучение.

Zabolotskaya O.A.

THE ACTUAL PROBLEMS OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING

The article is devoted to the analysis of some of the latest trends in foreign language teaching, such as 1) the introduction of the intercultural approach and learning International English in their combination with the communicative approach; 2) the newest modifications of the communicative approach; 3) content-based language instruction; 4) blended Internet-assisted learning.

Key words: intercultural approach, constructive approach, experiential teaching.

УДК 37.032

Хом'як І.М.

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У статті аналізуються особливості вироблення в учнів правописної компетенції за умов урахування мовленнєвого середовища, в якому перебувають школярі, інтеракції структурних рівнів української мови, вправного застосування лінгвістичної теорії в процесі письма.

Ключові слова: орфографічна компетенція, інтерференційний вплив, взаємозв'язок структурних рівнів, лінгвістична мотивація орфограм.

Мовна компетенція передбачає знання мови як системи одиниць висловлювання. Аналізований термін введений Н.Хомським з метою протиставлення мовної компетенції як ментальних репрезентацій мовних правил мовленнєвій реалізації знань.

На цьому акцентує увагу й А.М.Богущ, яка зазначає, що в мовленнєвій діяльності слід розрізняти мовну і мовленнєву компетенції; в мовленнєвій компетенції – лексичну, фонетичну, граматичну, діалогологічну та комунікативну. “Мовна компетенція, – за її визначенням, – це засвоєння й усвідомлення мовних норм, що історично склались у фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії, семантиці, стилістиці та адекватне їх застосування в будь-якій людській діяльності в процесі використання певної мови” [2: 170]. На думку

дослідника, компетентність охоплює три аспекти: знання, вміння та навички; “компетенція – це процес, що зумовлює появу вмінь ..., це взаємозв’язок між знаннями та ситуацією вирішення проблеми” [3: 197].

До складу мовної компетенції входять знання з лексики, фонетики, словотвору, граматики, а також правопису. Вміння застосовувати знання орфографічних норм на письмі визначають рівень володіння учнями мовленнєвою компетенцією.

Проблемі вироблення у школярів орфографічної компетенції присвятили свої дослідження О.М.Біляєв, Л.М.Симоненкова, М.В.Бардаш, Н.Г.Шкуратяна, Л.Г.Райська, О.Ф.Коломійченко, О.В.Караман, С.Т.Яворська, М.М.Николин, О.М.Антончук, В.В.Вітюк та ін. Однак питання орфографічної вправності школярів і далі лишається актуальним. Чому?

Нині чинні програми і підручники з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів розраховані здебільшого на дітей, які перебувають у комфортному рідномовному середовищі і самі вільно послуговуються українською мовою. Для того щоб підвищити рівень мовленнєвої компетенції школярів, необхідно зважати на наявні мовні деформації, які залежать від позамовних чинників: соціального (проживання в умовах суржикомовного чи діалектного середовища), психологічного (свідомого чи байдужого ставлення до власного мовлення), лінгводидактичного (недостатньої комунікативно-діяльній спрямованості уроків української мови). З огляду на це ми задалися метою обґрунтувати комплексний підхід до формування у школярів орфографічної компетенції.

Головна риса культури мовлення – її нормативність. Орфографічні норми визначають вправність учнів у писемному спілкуванні, яке, відповідно, уособлює в собі виражальні ознаки усного і внутрішнього мовлення. Недостатній рівень орфографічної грамотності пояснюється, на наш погляд, неувагою до усного мовлення учнів, як і до вдосконалення їхньої мовленнєвої культури взагалі.

Важливим чинником нормативності мови є її чистота, тобто незасміченість позалітературними елементами, що з’являються здебільшого внаслідок інтерференційних впливів діалектної і спорідненої мов. Діалектизми й українсько-російське просторіччя проникли у сферу усного спілкування школярів і віддзеркалюються в їхньому писемному мовленні. Нелітературні елементи помітні у структурі різних рівнів: фонетичному, граматичному, орфографічному, лексичному, внаслідок чого ускладнюється процес передачі на письмі звукового мовлення: значна частина орфограм ґрунтується на фонетичному принципі українського правопису.

Ілюстрацією мовленнєвого середовища, в якому зростають школярі, є їхні творчі роботи, як-от:

Моє улюблене заняття

Ви всі знаєте, що у кожного чоловіка, жінки, хлопчика, дівчинки, навіть у дідусів і бабусь є своє улюблене заняття. У деяких хлопчиків і дівчинок є хобі збирати наклейки, вкладиши. Я вам теж розповім про свої захоплення.

Я дуже увлекаюсь іграми, але найбільше мені подобаються розваги на велосипеді. Я з нього незходжу, як тільки прийду зі школи. Іноді навіть уроки можу не повчитися, бо як злізти з такого бистроходного, прямо парящого велосипеда. Я на ньому літаю, як птиця.

Ще я люблю їздити на скейті. Це так захоплює дух! Несеся по зашлифованій дорозі, тебе доганяє автомобіль, мимо летять тралейбуси, з вікон на тебе тичуть пальцями!..

Ось так кожний день.

(Сергій С., учень 6-Б класу Криворізького ЗНЗ № 31).

Моя рідна сторона

Моя рідна сторона – це Донбас, де я народився, прожив чотири роки. Там є сказочний городок, залізна дорога для дітей, чортове колесо, невеличкий зоопарк. В зоопарку є медвідь, мавпа, лев, тигр, верблюд. У порту є пречал, біля якого знаходиться дуже великий базар. Там все продають, починаючи від ігли і закінчуючи пароплавом.

Моя мама працювала поштою, розносила газети, журнали, пенсію. А мій батько працював шахтаром. Коли я побував під землею, мені здалось, що зверху обрушиться стеля. Ми були, як мурашки, малі поїзди забирали вуголь.

В Донбасі знаходиться училище та інститути. Коли я переходив з ясель в молотшу групу, ми переїхали в Хорли. Тепер я чекаю, коли знов поїдем в Донбас.

(Олександр Н., учень 6 класу Хорлівського ЗНЗ Каланчацького району Херсонської області).

Допомога батькам

Я змалку привчився і обід приготувати, і на стіл накрити, і гудзик чи комирець пришити. Не чекаю, що це зробить хтось із старших. Як це добре, коли вмієш власноручно полагодити ручку дверей, замок у шафі. Та хіба мало чого доводиться ремонтувати вдома. Умілі руки завжди потрібні.

– Ти молодець! – не раз хвалить мене мати.

Мама дала мені доброту і ласку. Кожний вечер перед сном розказувала різні казки. Вона ніколи не кричить на мене, не сварить. Серце матері – неістекаєме джерело – джерело добра і любові.

Мама, я бажаю тобі міцного здоров'я, щастя і всіго найкращего!

(Олексій І., учень 7-А класу Рівненського ЗНЗ № 5).

У нашому селі свальба

У нашого сусіди мала бути свальба 18 септембра. Молодята прийшли до нас у неділю, принесли приглашеніє.

Сперед свальбов мама пушла у варши купити чічки. Я ци не відала, як молоді ся божать. Пушла я у суботу до церкви, позираву, як молоді ся божать. Молода была парадно убрана, а у руках мала великий човкар.

Коли молоді вийшли, коло капурь їх стрічали люди. Мама з няньом посыпали їх пшеницьов і цукром. У дворі був великий шатер. Спереді сиділи молоді, а над ними висіли верчники. На столах было м'ясо, шутеліні, палінка і нарізаний хліб на дарабчики.

Свальба была файна, і всі хвалили.

(Валентина Д., учениця 7 класу Кольчинського ЗНЗ Мукачівського району Закарпатської області).

З метою продуктивного навчання орфографії в умовах місцевих говорів словеснику необхідно: 1) визначити, до якого наріччя належать говірки, що функціонують у місцевості, де знаходиться школа; 2) проаналізувати діалекти, які вживають носії місцевої мови – школярі і їхні батьки; 3) окреслити ареали найпоширеніших діалектних рис, характерних мовленню тих населених пунктів, де проживають учні; 4) підготувати “розкладку” діалектних відхилень, здатних впливати на вироблення в учнів орфографічних умінь; 5) організувати роз'яснювальну роботу щодо важливості додержання в школі мовленнєвого режиму; 6) використовувати на уроках ті прийоми і методи навчання, які послаблюють негативний вплив мовленнєвого середовища на процес формування в учнів орфографічних умінь.

Для упередження міжмовних інтерференційних впливів слід вдаватися до правописних зіставлень. У методиці розроблено кілька класифікацій російсько-української орфографічної відповідності. Найбільш зручною для практичного застосування вважаємо класифікацію орфографічних правил за ступенем подібності і відмінності їх змісту в обох мовах. За цим критерієм виділяється чотири групи правил: 1) які збігаються в українській і російській мовах; 2) частково збігаються; 3) протилежні; 4) специфічні [1: 13]. Учням важче дається засвоєння правил української орфографії, які частково збігаються з російською або протилежні за змістом, як-от: в українській мові префікси *без-*, *роз-*, *через-* завжди пишуться з кінцевою буквою *з*, а в російській мові префікси *без-*, *воз-* (*вз-*), *из-*, *низ-*, *роз-*, *чрез-* (*через-*) перед дзвінками приголосними пишуться з буквою *з*, а перед глухими – з літерою *с*; в українській мові після *ж*, *ч*, *ш*, *щ*, *ц* у закінченнях іменників в орудному відмінку однини завжди пишеться *е*, а в російській мові – залежно від наголосу: під наголосом – *о*, в

ненаголошеній позиції – е; в українській мові після **ж, ч, щ** у кінці прислівників м'який знак не вживається, а в російській після **ч, ш** – вживається, після **ж** (окрім – *настежь*) – не вживається; в українській мові прикметники із *-ськ-, -зьк-, -цьк-* пишуться з м'яким знаком, а відповідні їм прикметники в російській – без нього; у складних числівниках від 50 до 80, від 500 до 900 у середині слова не пишеться **ь** в українській мові, та вживається в російській і т.ін.

Сумніви школярів у процесі письма підсилюються недостатніми знаннями з орфоєпії, граматики, інших розділів виучуваних мов. Не виробивши “автономного механізму творення текстів двома мовами” [5: 13], школярі легко піддаються впливові мовленнєвого середовища, де сьогодні поширений суржик.

Учителю-словеснику важливо знати, що особливості сприйняття другої мови зв'язані з такими видами інтерференційних явищ: відсутність в учнів навичок розрізняти зовнішньо схожі звуки, форми слова, семантичні відтінки в лексемах, що призводить до зовнішньої інтерференції; намагання обмежитися в мовленні тільки загальною частиною словникового запасу обох мов, що значно збіднює виучувану мову і має назву внутрішньої інтерференції.

Аби позбутися змішування рис української літературної, діалектної і російської мов, слід: а) планомірно застосовувати прийом порівняння (зіставлення і протиставлення) літературних норм з інтерферованими формами; б) використовувати наочність для ілюстрування порівнюваного матеріалу; в) укладати зіставні орфографічні словники; г) повсякчасно звертатися до орфографічно складних слів, порівнюючи вживання подібних правописних явищ у російській мові і зіставляючи графічний образ слів з їхнім звучанням у діалектах.

Вироблення в учнів орфографічних умінь здійснюється на основі загальнолінгвістичних знань і навчально-мовних умінь. Тому у розгляді питання про зміст навчання орфографії суттєвим є визначення обсягу необхідних учням базових знань із фонетики, лексики, словотвору, морфології і синтаксису.

Зважаючи на те, що поняття – це “логічно оформлена думка про предмет, явище, в якій вказані його суттєві ознаки” [4: 145], для роботи над орфографією можна визначити такі основні поняття з фонетики: 1) голосні і приголосні звуки; 2) наголошені і ненаголошені голосні; 3) дзвінки і глухі приголосні; 4) уподібнення приголосних за дзвінкістю і глухістю; 5) спрощення в групах приголосних; 6) вживання *у – в, і – й*; 7) м'які і тверді приголосні; 8) подовжені м'які приголосні; 9) роздільна вимова **я, ю, є, ї**, що означають звукосполюки [йа], [йу], [йе], [йі], від попереднього твердого приголосного; з лексик: 1) лексичне значення слова; 2) синоніми; 3) антоніми; 4) сфери використання слова (загальнонавчальне, професійне, діалектне або видозмінене дією спорідненомовного впливу); 5) належність до запозичень; зі словотвору: 1) значуща частина слова; 2) основа слова і закінчення змінних слів; 3) частини основи: префікс, корінь, суфікс; 4) складні слова, сполучні голосні; 5) складноскорочені слова; 6) способи творення слів; з морфології: 1) загальні і власні іменники, типи відмін, рід, число, група, відмінок; 2) розряди прикметників за значенням, ступені порівняння якісних прикметників, рід, число, група, відмінок; 3) кількісні і порядкові числівники, прості і складені, відмінок; 4) заперечні і неозначені займенники; 5) неозначена форма дієслова, вид, дієвідміна, особа (або рід), число; 6) активні і пасивні дієприкметники, вид, час, рід, відмінок; 7) види дієприслівників; 8) розряди прислівників за значенням, ступені порівняння; 9) непохідні і похідні прийменники; 10) прості, складні і складені сполучники; 11) групи часток за значенням; 12) групи вигуків за значенням; із синтаксису: 1) словосполучення і речення; 2) сурядний і підрядний типи зв'язку; 3) головне і залежне слово у словосполученні; 4) синтаксична роль слова в реченні.

Таким чином, формування орфографічної компетенції в учнів слід здійснювати комплексно, в інтеракції зі структурними рівнями української мови. Особливу увагу необхідно приділяти розвитку усного мовлення школярів, від якого значною мірою залежить рівень їхньої писемної грамотності. З метою свідомого ставлення школярів до

власного мовлення слід мотивувати необхідність навчально-пізнавальної діяльності учнів, пов'язаної з підвищенням культури письма. Порівняльний аналіз мовних явищ має стати складовою частиною застосовуваних методів і прийомів навчання орфографії. Через зіставлення школярі швидше розпізнають характерні риси літературної і говіркової, української і російської мов, а встановлюючи співвідношення між вимовою і написанням, навчаються здійснювати самоконтроль за правильністю передачі звукового мовлення на письмі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баранов М.Т., Иваницкая Г.М. Обучение орфографии в 4-8 классах / М.Т.Баранов, Г.М.Иваницкая: Пособие для учителя. – К.: Рад. школа, 1987. – 224 с.
2. Богуш А.М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах / А.М.Богуш. – 2-е вид., доп. і переробл. – К.: Слово, 2008. – 440 с.
3. Богуш А.М. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання в школі / А.М.Богуш, Н.Є.Шиліна. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2003. – 335 с.
4. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка / М.Р.Львов. – М.: Просвещение, 1988. – 240 с.
5. Супрун А.Е. Лингвистические основы изучения грамматики русского языка в белорусской школе / А.Е.Супрун. – Минск: Народная асвета, 1974. – 144 с.
6. Хом'як І.М. Наукові основи навчання орфографії в середній школі / І.М.Хом'як. – Рівне: Волинські обереги, 1998. – 228 с.

Хомяк И.Н.

КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ ОРФОГРАФИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

В статье анализируются особенности формирования у школьников правописной компетенции в условиях речевой среды, в которой находятся школьники, интеракции структурных уровней украинского языка, умелого применения лингвистической теории в процессе письма.

Ключевые слова: орфографическая компетенция, интерференционное влияние, взаимосвязь структурных уровней, лингвистическая мотивация орфограмм.

Khomiak I.M.

INTEGRATED APPROACH TO FORMING PUPILS' ORTHOGRAPHIC COMPETENCE

The article analyses the peculiarities of pupils' orthographic competence with the consideration of their speech environment, the Ukrainian language structural levels interaction and skillful application of linguistic theory in the process of writing.

Key words: orthographic competence, interference effect, structural levels correlation, linguistic motivation of orthograms.

УДК 371.3: 811.161.2'35'366

Антончук О.М.

СИСТЕМА ПОЕТАПНОГО ФОРМУВАННЯ У ШКОЛЯРІВ ОРФОГРАФІЧНИХ НАВИЧОК НА МОРФОЛОГІЧНІЙ ОСНОВІ

У статті проаналізовано апробацію системи вправ з метою вироблення у школярів 6-7 класів орфографічних навичок на морфологічній основі. Автор описує послідовність вправ, враховуючи структуру формування правописних навичок.

Ключові слова: орфограма, орфографічна навичка, система вправ.

Комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення української мови здійснюється у процесі взаємопов'язаного і цілеспрямованого вдосконалення чотирьох видів мовленнєвої